Processen forud for dåbsritualet 1992

– med særligt henblik på høringerne undervejs

Forord

I det følgende vil jeg forsøge at give et overblik over forløbet forud for autorisationen af det nuværende dåbsritual den 12. juni 1992. Overblikket begrænser sig til de bøger og dokumenter, som jeg har i huset. Men da jeg har fungeret som liturgisk sekretær for biskopperne fra 1. august 1988 har jeg adgang til en del dokumenter, som ikke ellers er nemt tilgængelige. Papirarkivalierne fra mit arbejde som liturgisk sekretær er dog afleveret til Rigsarkivet, hvor alle interesserede har mulighed for at læse i dem. De oprindelige Worddokumenter befinder sig fortsat på min private computer, men nogle gange er det svært eller umuligt at komme til at læse dem, fordi de er skrevet i ældre versioner af tekstbehandlingsprogrammet eller befinder sig på gamle disketter, som jeg ikke længere har mulighed for at læse. Udover de elektroniske filer har jeg to håndskrevne dagbøger fra arbejdet som liturgisk sekretær fra 1988 og fremefter.

Efterfølgende oversigt begynder i 1970, hvor kirkeministeriet efter anmodning fra biskopperne nedsatte en liturgisk kommission med det formål dels i løbet af kortere tid at stille forslag om en nænsom revision af højmessen herunder dåb og nadver, dels i løbet af ca. 5 år at stille forslag til en endelig revision af ritual- og alterbog. Og oversigten slutter i 1992, hvor der var blevet autoriseret et revideret dåbsritual og trykt en ritualbog.

Jeg har i tidens løb skrevet en del artikler om gudstjenestereformen i 1992. En del af artiklerne blev samlet og genudgivet i bogen »Folkekirkens gudstjenestereform 1992« (2011), og andre blev samlet og genudgivet i bogen »Ordet og nadveren« (2020). Men jeg kan se, at det er ret begrænset, hvad jeg i den sammenhæng har skrevet om dåbsritualet. Mit fokus har i højere grad været alterbogen, højmesseordningen, de bibelske læsninger og nadverritualet.

På min private hjemmeside (sejrupvilladsen.dk) har jeg tidligere lagt nogle »liturgiske notater« af relevans for dåbsritualet. Det første er fra august 1999, hvor jeg efter opfordring fra de daværende biskopper skrev et notat vedr. ritual for dåb af voksne (LN-03). Her redegøres der nærmere for baggrunden for, at dåbsritualet fra 1992 kan anvendes både ved dåb af børn og ved dåb af voksne. I 1992 blev der ikke autoriseret et særskilt ritual for dåb af voksne, men man vil stadigvæk kunne anvende voksendåbsritualet fra 1912. Notatet indeholder til sidst en synoptisk opstilling af ritual for voksendåb. I den første spalte gengives voksendåbsritualet fra 1912, sådan som det findes i Biskoppernes Vejledning fra 1955, og i anden spalte anføres dåbsritualet fra 1992, sådan som det ser ud, når det anvendes ved dåb af voksne.

Det næste notat af relevans for dåbsritualet er en tekstsamling, som jeg publicerede i november 2016 (LN-14). Her er samlet seks danske dåbsritualer: Palladius' alterbog 1556, Baggers alterbog 1688, Forordnet Alter-Bog 1783, 1895-ritualet, 1912-ritualet og 1992-ritualet. Formålet med tekstsamlingen var at gøre det nemmere at få adgang til de ældre former af dåbsritualet, og der er – mig bekendt – ikke nogen, der tidligere har publiceret noget tilsvarende.

I juni 2022 udarbejdede jeg i forbindelse med min bog om »Baggers Alterbog 1688« en synoptisk oversigt over dåbsritualet i alterbogen 1666, Kirkeritualet 1685 og Baggers alterbog 1688 (LN-22). Oversigten viser blandt andet, at dåbsritualet i alterbogens version kun indeholder de ord, som præsten skal sige. Der mangler anvisninger om, hvad der i øvrigt skal ske ved en dåb.

Det seneste dåbsnotat er fra juli 2023 og indeholder en sammenlignende udgivelse af to dåbsritualer fra reformationstiden (LN-31). Den indeholder Peder Palladius' oversættelse af Luthers 'Enchiridion' fra 1538 og Frans Vormordens messehåndbog fra 1539. Udgangspunktet for de to versioner af dåbsritualet er det samme, men der er alligevel en del forskelle på de to udgivelser. Palladius vil oversætte en tekst af Luther, mens Frans Vormordsen i højere grad vil udarbejde et dansk dåbsritual i overensstemmelse med Kirkeordinansen.

Holger Villadsen, oktober 2025

Foreløbige Ændringer 1971-1972

Kirkeministeriets Liturgiske Kommission blev nedsat i 1970 og afgav sin første korte betænkning i 1971: »Betænkning om en foreløbig revision af højmessen (herunder dåb og nadver)« (Betænkning nr. 625, København 1971, 24 s.). I de indledende bemærkninger om den første fase af arbejdet skriver de om dåbsritualet, at de overvejede tre punkter: (a) Sproglig revision og forkortelse af det hidtidige ritual. (b) Afskaffelse af tilspørgslen eller ændring af tilspørgslens form. (c) Forslag til et nyt dåbsritual med anvendelse af traditionen fra før 1912 (s. 5). Men det endte med, at de udskød punkterne til anden fase.

De nøjedes med i stedet at foreslå nogle ændringer i det gældende dåbsritual fra 1912. Jeg bringer i det følgende et komplet citat vedr. dåben fra betænkningen (s. 21-22)

> »Kommissionen har indgående drøftet dåbsritualets form og placering. Bl.a. har man overvejet at vende tilbage til formen fra før 1912 (det egentlige lutherske ritual) i en moderne bearbejdelse. Tilspørgslens betydning og formulering er ligeledes blevet drøftet. Man er endelig klar over de problemer, der knytter sig til dåbshandlingens plads inden for en almindelig gudstjenestes rammer, og til en særlig dåbsgudstjeneste.
>
> Alle disse spørgsmål, som man gerne vil tage op i en større sammenhæng og på en bredere baggrund, har man udskudt til kommissionens anden fase.
>
> Kommissionen foreslår derfor i det almindelige dåbsritual kun følgende ændringer i forbindelse med den foreløbige revision:
>
> (1) Spørgsmålet i ritualets indledning om hjemmedåb (»Er barnet hjemmedøbt?«) kan bortfalde. Hvis det fortsat ønskes, anbringes det umiddelbart efter skriftordet fra 1. Peter 1,3 (»Lovet være Gud ... «) i formen: »Er barnet allerede døbt?«.
>
> (2) Skriftlæsningen fra Markusevangeliets kap. 10 læses i sin helhed, d.v.s. vers 13-16:

De bar nogle små børn til Jesus, for at han skulle røre ved dem; men disciplene truede ad dem. Men da Jesus så det, harmedes han og sagde til dem: »Lad de små børn komme til mig; dem må I ikke hindre; thi Guds rige hører sådanne til. Sandelig siger jeg jer: den, der ikke tager imod Guds rige ligesom et lille barn, han kommer slet ikke ind i det«. Og han tog dem i favn og lagde hænderne på dem og velsignede dem.

(3) I de tilfælde, hvor der er flere end tre børn at døbe, kan *summarisk* tilspørgsel anvendes. Efter korstegnelse over hvert barn spørger præsten den, der bærer barnet, om barnets navn. Efter svaret nævner præsten børnenes navn i den rækkefølge, hvori de skal døbes, og spørger derefter: »Forsager du Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen?«, hvortil de, der bærer børnene, efter hinanden eller i kor svarer »ja«. Derefter spørger præsten på samme måde på den fulde trosbekendelse, hvortil der alle tre gange svares »ja« på overnævnte måde. Det samme gælder spørgsmålet: »Vil du døbes på denne tro?«. Herefter fortsætter dåbshandlingen som sædvanlig.

(4) Som faddertiltale bruges flg. form (sml. Prøveritualbogen 1963):
I forældre og faddere til dette barn (disse børn) er nu vidner på, at det (de) er døbt i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. Og I skal vide, hvad I skylder dette barn (disse børn). Vor Herre Jesus Kristus har ikke blot påbudt os at døbe, men også at lære de døbte at holde alt det, som han har befalet os. Derfor skal I forældre opdrage jeres barn i den kristne tro og bede for det, for at det må blive i Kristus, ligesom det nu ved dåben er indpodet i ham. Og sker det, at forældrene dør, før barnet bliver voksent, da skal I faddere, så vidt det står til jer, drage omsorg for, at det oplæres i den kristne tro.
Fred være med jer! Amen.« [citat slut]

Det følgende år, i 1972, blev der ved kgl. resolution af 20. november 1972 givet tilladelse til, at liturgikommissionens forslag, herunder også forslaget til ændringer i dåbsritualet, forsøgsvis måtte tages i brug, hvor præst og menighed var enige om det. I Kirkeministeriets cirkl. af 23. november 1972 blev det endvidere fastsat, at hvis forslagene blev taget i brug, skulle der ved udgangen af hvert kirkeår afgives »indberetning til biskoppen om de ved benyttelsen indvundne erfaringer«.

Liturgikommissionens forslag blev omsat til en lille bog: »Foreløbige Ændringer i Ritual- og Alterbog. Autoriseret ved kgl. resolution af 20. november 1972. Udgivet ved Kirkeministeriets foranstaltning« (København: Vajsenhuset 1973). Liturgikommissionens forslag er indarbejdet i denne lille bog med Foreløbige Ændringer, men på visse punkter, især i højmesseordningen, er der foretaget en meget omfattende redaktionel ændring af teksten i liturgikommissionens betænkning. Jeg ved ikke, hvem der har foretaget denne ændring. Titelbladet tyder på, at det er nogen i Kirkeministeriet, der har indarbejdet alle de foreslåede ændringer i en gennemgang af hele højmessen – eller de kan have fået nogen til at gøre det. Men liturgikommissionens forslag kan også have været forelagt biskopperne, inden Foreløbige Ændringer blev trykt.

Vedr. ritualet for barnedåb er liturgikommissionens forslag ikke indarbejdet i et fuldstændigt ritual. Man har her nøjedes med på s. 33-34 at aftrykke liturgikommissionens fire forslag til ændringer, stort set i samme form som i betænkningen, og som de findes ovenfor. Præsterne har så selv skullet indføje ændringerne i deres lille ritualbog med 1912-ritualerne eller i Biskoppernes Vejledning 1955.

Ifølge Kirkeministeriets cirkulære fra 1973 skulle præsterne hvert år indgive en indberetning om de indvundne erfaringer. Så i princippet skulle det være muligt at finde ud af, hvad der er blevet indberettet i perioden fra 1973 til 1992, hvor de foreløbige ændringer blev ophævet igen efter autorisationen af en ny alterbog og nye ritualer. I mit eksemplar af Foreløbige Ændringer ligger der et brev fra biskop T. Græsholt (af 12. dec. 1972), hvor han anmoder om indberetning, »så snart der måtte være truffet afgørelse om anvendelse af det nævnte forslag«. Og han henviser endvidere til, »at der i disse tilfælde skal afgives indberetning hertil ved udgangen af hvert kirkeår om de ved benyttelsen indvundne erfaringer«. De andre biskopper har formentlig udsendt tilsvarende breve, og de har haft mulighed for at orientere sig om de indhentede erfaringer med brugen af de forsøgsvise ændringer i dåbsritualet. Men jeg er ikke bekendt med, at nogen har forsøgt at undersøge disse indberetninger, og jeg vil også formode, at der i praksis i mange tilfælde ikke er afgivet indberetninger, selv om nogle af de foreløbige ændringer var taget i brug.

Nogle af de foreløbige ændringer fra 1972/1973 kan genfindes i 1992-ritualet, men det gælder kun to af de foreslåede fire ændringer (nr. 2 og 4). Spørgsmålet om hjemmedåb blev i 1992 opretholdt i dåbsritualets indledning, og der står ikke noget om, at spørgsmålet kan bortfalde. Derimod blev udvidelsen af skriftlæsningen fra Markusevangeliets kap. 10 indarbejdet i 1992-ritualet, sådan at den omfatter vers 13-16. Den tredje ændring fra 1972/1973 om, at der kan anvendes fælles tilspørgsel, hvis der er flere end tre børn at døbe, findes ikke i 1992-ritualet. Biskopperne ønskede at opretholde fuld tilspørgsel til alle, og anbefalede i stedet særskilte dåbsgudstjenester, hvis der var mange dåb i en gudstjeneste. Den sidste ændring, som var en ændret faddertiltale fra Prøveritualbogen 1963, findes også i 1992-ritualet. Her findes det i en forkortet og revideret version som et alternativ til den oprindelige faddertiltale i 1912-ritualet, og der er tilføjet en bemærkning om, at de to anførte faddertiltaler kun er vejledende for tiltalens indhold, og at præsten er frit stillet med hensyn til faddertiltalens ordlyd.

Betænkning nr. 973 fra 1983

Liturgikommissionen afgav i 1983 en betænkning om »Dåb og brudevielse«. Dåbsritualet behandles på s. 7-61. De fleste af siderne bruges til en gennemgang af dåbsritualets historie ved Chr. Thodberg (s. 7-42). Kommissionen fremlægger to forslag til dåbsritual (s. 42-61) , og det er ikke – så vidt jeg kan se – helt klart, hvad der er meningen med at fremlægge to forslag. Er det meningen, at man ved en eventuel autorisation skal vælge ét af ritualerne? Eller er det meningen, at der eventuelt skal autoriseres to alternative dåbsritualer?

Forslagene er udarbejdet i hver sit underudvalg, hvorefter hele kommissionen gjorde de to forslag færdige og tilstræbte at nå til enighed om formuleringen af de enkelte led. Denne fremgangsmåde tyder på, at der i kommissionen var forskellige opfattelser og vurderinger vedrørende dåbsritualet.

Forslag I er en lempelig revision af 1912-ritualet, hvor man på nogle punkter gik videre end i de Foreløbige Ændringer 1972/1973. Der er to større ændringer: (1) 1912-ritualets indledende bøn er erstattet af en anden bøn. (2) Dåbsbefalingen fra Matt. 28 indgår ikke i ritualet som skriftlæsning, men der henvises til det i de to udvidede faddertiltaler. Forslag II er et forsøg på at genoptage traditionen fra før 1912 og Luthers eget ritual i Døbebogen 1526. Udover anvisninger om nøddåb og forslag til fremstilling i kirken af allerede døbte børn, er der et forslag til særskilt ritual for voksnes dåb.

Ifølge kgl. resolution af 14. oktober 1974 blev biskopperne bemyndigede til at give tilladelse til forsøgsvis brug af liturgikommissionens forslag, hvor præst og menighedsråd er enige (cirkl. af 31.10.1974) . Der har altså været mulighed for i perioden fra 1983 til 1992 at bruge de to forslag til dåbsritual, som findes i betænkningen, og biskopperne burde være orienterede om, i hvilket omfang forslagene blev benyttede. Det ser dog ikke ud til, at ret mange præster og sogne har ønsket at gøre brug af muligheden og afprøve forslagene i praksis.

I 1988 udbad biskopperne sig udtalelser om liturgikommissionens forslag til ny alterbog og ny højmesseordning. I den forbindelse blev der også anmodet om udtalelser om liturgikommissionens forslag til nye ritualer. I efteråret 1988 fik jeg til opgave at gennemgå udtalelserne fra alle landets stifter. Der foreligger svar fra 448 pastorater ud af i alt 1354, hvoraf 219 har brugt liturgikommissionens forslag til alterbog. Men blandt de 448 besvarelser er der kun 1 pastorat, der udtaler sig om forslagene til dåbsritual, og de har ikke brugt nogen af forslagene. Fokus i høringen var helt klart alterbogsforslaget fra 1985/1986, så man skal nok ikke lægge for meget i det meget lave antal udtalelser vedrørende dåbsritualet, men det tyder alligevel på, at der dengang ikke var stor optagethed af liturgikommissionens to forslag til nyt dåbsritual.

I 1989 fik jeg i Kritisk Forum for Praktisk Teologi trykt en foreløbig rapport over »Tilbagemeldinger på Liturgikommissionens Alterbogsforslag«. Rapporten vedrørte kun alterbogsforslaget, så der står ikke i denne rapport noget om dåbsritualet, men jeg har forsat på min private computer adgang til den oprindelige FileMaker-database fra 1988, og her er der kun registreret svar fra 1 pastorat vedrørende dåbsritualet.

Jeg er ikke bekendt med, at der foreligger beskrivelser og analyser af eventuelle erfaringer med liturgikommissionens forslag til dåbsritualer, men de daværende biskopper burde have været orienterede. I 2010 skrev biskop Olav Lindegaard en artikel i Kirkehistoriske Samlinger om »Den Danske Alterbogs tilblivelse« (s. 167-196). Han skriver her meget kort om liturgikommissionens foreslåede to nye dåbsritualer, at de kun vandt beskeden tilslutning (s. 182).

Biskoppernes høring december 1990

I 1987 var liturgikommissionens forslag fra 1978 til nye ritualer for de biskoppelige handlinger blevet autoriseret efter indstilling fra biskopperne, der havde haft et underudvalg til at se nærmere på betænkningen og foreslå nogle mindre justeringer. Og biskopperne er derefter formentlig gået i gang med at se på liturgikommissionens forslag til dåbsritual.

Da jeg startede som liturgisk sekretær for biskopperne i august 1988, var dåbsritualet på dagsordenen til bispemødet i november 1988. Der forelå et oplæg vedrørende dåbsritualet udarbejdet af et underudvalg (HC og VL). Oplægget var kun en renskrivning af et

af et tidligere oplæg til et møde i maj 1988 og havde karakter af en revision af 1912-ritualet eller måske snarere af dåbsritualet, sådan som det så ud ifølge Foreløbige Ændringer 1972/1973. På mødet blev det besluttet, at de to ritualer, barnedåb og voksendåb, skulle sammenarbejdes til ét ritual med de fornødne ændringer vedr. dåb af voksne. Det var et centralt punkt i biskoppernes forslag til revision, at der kun skulle være ét dåbsritual. Jeg har ikke adgang til mødepapirerne på nuværende tidspunkt, men de kan ses i mine sekretær-arkivalier på Rigsarkivet.

I efteråret 1990 var biskopperne klar til at forelægge et forslag til høring. Forslaget havde udgangspunkt i liturgikommissionens betænkninger, især forslaget til alterbog og højmesseordning og nadverritual, men også de kirkelige handlinger: dåb, skriftemål, konfirmation, vielse og begravelse. Der var tale om et ret omfattende høringsmateriale på 403 sider til »Gudstjenesteordning for Den Danske Evangelisk-Lutherske Folkekirke« bestående af tre bind: I. Ritualbog med gudstjenester og kirkelige handlinger, II. Alterbog og III. Alterbogstillæg. Oplægget blev fotokopieret på bispekontorerne og sendt i to eksemplarer til alle provstier, samt til særligt interesserede og liturgisk kyndige. I alt blev der udsendt ca. 300 eksemplarer af forslaget med høringsfrist til ca. 1. marts 1991. Forslaget er ikke uden videre tilgængeligt på nuværende tidspunkt, men det findes i mine sekretær-arkivalier på Rigsarkivet og formentlig også i bispeembedernes arkivalier. Ritualbogens første del med højmesse og andre gudstjenester kan dog ses i et liturgisk notat på min private hjemmeside (dec. 1990, LN-08). Forslaget til dåbsritual svarer i hovedtræk til det ritual, der senere blev fremlagt i den åbne høring i efteråret 1991 af biskoppernes »Oplæg til Gudstjenesteordning, juni 1991«. Den indledende bøn var en let revision af versionen i biskoppernes vejledning 1955 (og salmebogen). Faddertiltalen var en forkortet og revideret version af Foreløbige Ændringer 1973. Og dåbskollekten var en let revideret version af forslaget i liturgikommissionens betænkning fra 1983.

Der indkom i de første måneder af 1991 mange høringssvar og en del var ret fyldige. Kopierne af de mange høringssvar findes i mine sekretær-arkivalier på Rigsarkivet. I marts 1991 havde Thodberg en kronik i Kristeligt Dagblad, hvor han bl.a. kritiserede oplægget til højmesseordning for at være et »tag-selv-bord«. Det udløste en opstramning af højmesseordningen med fremhævelse af en normalordning, som svarer ret nøje til den ordning, der blev autoriseret i juni 1992. Dåbsritualet var dog ret enkelt. Her var der kun ét ritual for dåb i kirken, og der var ikke alternativer bortset fra variationerne ved voksendåb. Og høringsprocessen udløste ikke ændringer i forslaget til dåbsritual. Der så ud til at være tilslutning til forslaget om kun at have ét dåbsritual, som kunne anvendes både til børn og voksne. Der var dog enkelte kritiske kommentarer til især faddertiltalen.

Biskoppernes oplæg juni 1991

Biskoppernes oplæg blev revideret på flere punkter, især i højmesseordningen, på grundlag af udtalelserne i høringen i de første måneder af 1991. På et bispemøde i maj 1991 blev der vedtaget nogle justeringer af oplægget fra december 1990, og der blev bogtrykt et revideret »Oplæg til Gudstjenesteordning, juni 1991«. Bogen blev trykt i 4.000 eksemplarer og solgt gennem bispekontorerne til menighedsråd og præster og andre interesserede. Oplægget indeholdt et oplæg til alterbog (s. 1-232), et oplæg til ritualbog, herunder dåbsritual (s. 233-274) og et oplæg til alterbogstillæg (s. 275-416).

Oplægget fra juni 1991 var ikke til afprøvning, kun til udtalelse. Oplægget blev indledt med et udførligt forord af biskopperne, som udbad sig kommentarer og forslag til korrektioner så vidt muligt inden 1. november 1991, sådan at der var tid til at indarbejde ændringer i den endelige indstilling til kirkeministeren. Biskopperne ønskede så vidt muligt at få afsluttet arbejdet så betids, at det var muligt at få autoriseret alterbog og ritualer nogenlunde samtidigt med den nye bibeloversættelse, som var ved at være færdig og blev autoriseret den 19. februar 1992.

Om dåbsritualet skrev biskopperne i forordet: »Som nævnt ovenfor har liturgikommissionens forslag til nyt dåbsritual kun været anvendt i få menigheder. Biskoppernes forslag bygger derfor på det hidtidige autoriserede ritual fra 1912. Dog er ritualet for voksendåb nu indarbejdet i barnedåbsritualet, således at der kun er ét ritual. Endvidere er skriftlæsningen før dåben efter liturgikommissionens forslag udvidet med Markus kap. 10 v. 13, og faddertiltalen ændret, så den omfatter både forældrenes og faddernes forpligtelser« (s. XIV).

Forslaget til dåbsritual findes i ritualbogen (s. 240-248). Ritualet indledes med nogle vejledende kursivbemærkninger, som ikke indgik i 1912-ritualet. Og dåbsritualet er underopdelt med nogle overskrifter, som heller ikke indgik i 1912-ritualet:

- Dåbssalme
- Lovprisning og bøn
- Indstiftelsesordene
- Korstegning
- Trosbekendelse
- Dåbshandling
- Fadervor
- Faddertiltale
- Dåbssalme
- (Dåbskollekt).

Mange af teksterne er forsynet med en lille petitnote med oplysning om, hvor teksten stammer fra. Den indledende bøn er eksempelvis en let revision af teksten i Biskoppernes Vejledning 1955, faddertiltalen er en forkortet og revideret version fra Foreløbige Ændringer 1973 og dåbskollekten er en let revision af forslaget i liturgikommissionens betænkning fra 1983.

Der indkom i efteråret 1991 nogle høringssvar, men ikke nær så mange som i den lukkede og mere målrettede høring i de første måneder af 1991. De udløste dog nogle mindre ændringer i dåbsritualet i biskoppernes endelige indstilling fra april 1992 til kirkeministeren.

Biskoppernes indstilling til kirkeministeren april 1992

Biskoppernes færdiggjorde deres indstilling til kirkeministeren i foråret 1992. På det tidspunkt var den nye bibeloversættelse blevet autoriseret, og det havde hele tiden været meningen, at den som udgangspunkt skulle anvendes og indarbejdes i alterbog og ritualer. Bibelteksten i dåbsritualets to skriftlæsninger fra henholdsvis Matt. 28,18b-20 og Mark. 10,13-16 blev anført efter 1992-oversættelsen.

Derimod var der uenighed mellem biskopperne om tekstformen af Fadervor, som i den første indstilling fra april 1992 derfor foreløbigt blev anført i to parallelle spalter: en ældre form og 1992-oversættelsen. Denne uenighed vedrørte ikke kun dåbsritualet, men primært højmesseordning og nadverritual. Og kirkeministeren havde meddelt, at han ikke ville indstille alterbog og ritualer til autorisation, medmindre der var mulighed for at bruge Fadervor i samme form som i den nye bibeloversættelse. Så i anden omgang endte man med den løsning, som blev autoriseret, nemlig at en ældre form (med 'vorde') står i selve teksten, mens den nye bibelform (med 'blive') står nederst på siden.

Høringen i efteråret 1991 resulterede i nogle ændringer i forhold til den form, der var blevet fremlagt i juni 1991. Det indledende spørgsmål om hjemmedåb blev igen en del af dåbsritualet, og der står ikke noget om, at spørgsmålet kan udelades. Overskriften over de to skriftlæsninger blev ændret fra 'Indstiftelsesordene' til 'Skriftlæsning'. Der blev endvidere tilføjet en faddertiltale nr. 2, og præsten blev frit stillet med hensyn til faddertiltalens ordlyd. De to anførte faddertiltaler i ritualet er vejledende for tiltalens indhold.

I biskoppernes brev af 24. april 1992 til kirkeministeren med indstilling af ny alterbog og nye ritualer står der om dåbsritualet:

> »Ritualet for dåb omfatter dåb i kirken, anvisninger vedrørende hjemmedåb og nøddåb, samt fremstilling i kirken af døbte børn.
>
> Forslaget er en lempelig revision af det nuværende ritual, der blev autoriseret ved kgl. resolution af 19. juni 1912. Ritualet for voksendåb er indarbejdet i barnedåbsritualet, således at der kun er ét ritual, der benævnes 'Dåb i kirken'.
>
> I skriftlæsningen anvendes den nye bibeloversættelse af 1992, og læsningen fra Markusevangeliets kapitel 10 er udvidet med vers 13, som foreslået af liturgikommissionen.
>
> Faddertiltalen anføres i to former, der er vejledende for indholdet, idet præsten dog er frit stillet med hensyn til ordlyden.
>
> Biskopperne lægger vægt på, at der kun autoriseret ét nyt dåbsritual«.

Det havde i foråret 1992 været under overvejelse at foretage endnu en høring af forslaget til alterbog, højmesseordning og ritualer, da der var blevet foretaget nogle ændringer, siden den seneste høring. Men kirkeministeriets daværende departementschef, Preben Espersen, mente ikke, at det var nødvendigt og at der var en grænse for, hvor mange høringer der skulle foretages. Så der blev ikke foretaget yderligere høringer, efter at biskopperne i foråret 1992 havde afleveret deres indstilling til kirkeministeren.

Autorisationen den 12. juni 1992

Efter Kirkeministeriets indstilling autoriserede Dronningen den 12. juni 1992 de af biskopperne fremlagte forslag til ritualer for dåb, nadver i hjemmet, skriftemål, vielse (bryllup), kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab, jordpåkastelse og kirkeindvielse.

Der blev i forbindelse med autorisationen ikke foretaget ændringer i dåbsritualets tekst i forhold til biskoppernes indstilling. Ritualet blev derefter trykt i Ritualbogen, som blev udgivet af Vajsenhusets Forlag den 17. november 1992, kort tid efter at den nye bibeloversættelse var blevet udgivet. Det følgende år blev der i mindre format udgivet et

særtryk af salmebogens tekstdel med ritualbog, herunder dåbsritualet, samt alterbogen med kirkeårets kollekter og bibelske læsninger.

Sammenlignende opstilling af dåbsritualet 1912 og 1992

I det følgende har jeg lavet en sammenlignede tospaltet opstilling af to dåbsritualer. I første spalte findes 1912-ritualet, sådan som det findes i en samtidig ritualbog med 1912-ritualerne. I anden spalte findes 1992-ritualet. Selv om 1992-ritualet overordnet er en lempelig revision af 1912-ritualet, ses det tydeligt, at der er forskelle mellem de to ritualer.

Overskriften på ritualet er ikke længere »Barnedaab i Kirken«, men »Dåb i kirken«. Årsagen er, at ritualet også kan bruges ved dåb af voksne, og der er derfor indsat nogle ekstra bemærkninger i 1992-ritualet, som tager hensyn til denne situation.

I 1992-ritualet er ritualet underopdelt med nogle overskrifter, som ikke findes i 1912-ritualet. Og der er generelt en del flere rubriktekster (kursivtekster) med praktiske anvisninger om, hvad der skal ske under dåben.

Læsningen fra Markusevangeliets kap. 10 er udvidet med vers 13. Faddertiltalen findes i to versioner, og præsten er frit stillet med hensyn til faddertiltalens ordlyd.

1912-ritualet	*1992-ritualet*
Daabens Sakrament.	**Dåb** *Dåb finder i almindelighed sted i kirken under en gudstjeneste. I tilfælde af sygdom kan dåb foregå i hjemmet eller på sygehuset.* *Dåb under en højmesse kan finde sted på trosbekendelsens plads, i tilknytning til første læsning, efter salmen efter prædikenen eller efter nadveren.* *Når dåb finder sted ved en særlig dåbsgudstjeneste, kan forud for dåbssalmen indledes med præludium, indgangssalme og dåbstale.*
Barnedaab i Kirken	Dåb i kirken
Er Barnet hjemmedøbt?	DÅBSSALME *Ved dåb under en højmesse kan dåbssalmen være en af gudstjenestens almindelige salmer.* *Efter dåbssalmen spørger præsten:* Er barnet hjemmedøbt? – Nej!

	Ved dåb af voksne spørger præsten: Er du tidligere døbt? – Nej!
(Er Barnet ikke hjemmedøbt, siger Præsten:) Lovet være Gud og vor Herres Jesu Kristi Fader, som efter sin store Barmhjertighed har genfødt os til et levende Haab ved Jesu Kristi Opstandelse fra de døde. Lad os alle bede! Vi takker dig, himmelske Fader, fordi du ved din enbaarne Søn har givet os den hellige Daab, hvori du gør os til dine Børn og skænker os den Helligaand med Syndernes Forladelse og det evige Liv. Vi beder dig: tag i Naade mod dette Barn (disse Børn), som vi bærer frem for dit Aasyn; indlem det (dem) i din troende Menighed, og bevar det (dem) i dit Samfund baade her og hisset! Amen.	LOVPRISNING OG BØN *Præsten siger:* Lovet være Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde. Lad os alle bede! Vi takker dig, himmelske Fader, fordi du ved din enbårne Søn har givet os den hellige dåb, hvori du gør os til dine børn og skænker os Helligånden med syndernes forladelse og det evige liv. Vi beder dig: Tag i nåde mod dette barn (disse børn), som vi bærer frem for dit åsyn. Indlem det (dem) i din menighed, og bevar det (dem) i dit samfund både her og hisset! Amen. *Ved dåb af voksne:* Vi beder dig: Tag i nåde mod ham (hende), som i dag kommer til den kristne dåb. Indlem ham (hende) i din menighed, og bevar ham (hende) i dit samfund både her og hisset! Amen.
Saaledes taler vor Herre Jesus Kristus: »Mig er given al Magt i Himmelen og paa Jorden. Gaa derfor hen og gør alle Folkeslagene til mine Disciple, idet I døber dem til Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet eder. Og se, jeg er med eder alle Dage indtil Verdens Ende.«	SKRIFTLÆSNING *Præsten fortsætter, og menigheden rejser sig.* Således taler vor Herre Jesus Kristus: »Mig er givet al magt i himlen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet jer. Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende.« Evangelisten Markus skriver: Og de bar nogle små børn til Jesus, for at han skulle røre ved dem; disciplene truede

Og om Børnene siger han: »Lad de smaa Børn komme til mig; formen dem det ikke, thi Guds rige hører saadanne til. Sandelig, siger jeg eder, den, som ikke modtager Guds Rige ligesom et lille Barn, han skal ingenlunde komme ind i det.« Og han tog dem i Favn og lagde Hænderne paa dem og velsignede dem. Saa vil vi da hjælpe dette Barn (disse Børn) til hans Velsignelse ved at døbe det (dem) til Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn.	ad dem, men da Jesus så det, blev han vred og sagde til dem: »Lad de små børn komme til mig, det må I ikke hindre dem i, for Guds rige er deres. Sandelig siger jeg jer: Den, der ikke tager imod Guds rige ligesom et lille barn, kommer slet ikke ind i det.« Og han tog dem i favn og lagde hænderne på dem og velsignede dem. Så vil vi nu hjælpe dette barn (disse børn) til hans velsignelse ved at døbe det (dem) i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. *Ved dåb af voksne:* Så vil vi nu hjælpe dig til hans velsignelse ved at døbe dig i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn.
(Barnet – dersom der er flere Børn, hvert Barn for sig – bæres hen til Døbefonten.) Modtag det hellige Korses Tegn baade for dit Ansigt og for dit Bryst, til et Vidnesbyrd om, at du skal tilhøre den korsfæstede Herre Jesus Kristus. *(Præsten spørger om Barnets Navn.)*	KORSTEGNELSE *Barnet - dersom der er flere børn, hvert barn for sig - bæres hen til døbefonten.* *Ved dåb af voksne træder den, der skal døbes, selv hen til døbefonten.* *Præsten tegner derefter med hånden kors for ansigtet og brystet af den, der skal døbes, og siger:* Modtag det hellige korses tegn både for dit ansigt og for dit bryst, til et vidnesbyrd om, at du skal tilhøre den korsfæstede Herre Jesus Kristus. Hvad er barnets navn? - N.N. *Ved dåb af voksne udelades dette spørgsmål normalt.*
N.N. Forsager du Djævelen? – Ja. Og alle hans Gerninger? – Ja! Og alt hans Væsen? – Ja! *(Kan også sammendrages til eet Spørgsmaal og*	TROSBEKENDELSE N.N. Forsager du Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen? - Ja!

eet Svar.) Tror du paa Gud Fader, den Almægtige, Himmelens og Jordens Skaber? - Ja! Og paa Jesus Kristus, Guds enbaarne Søn, vor Herre, som er undfangen ved den Helligaand, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begraven, nedfaren til Dødsriget, paa tredje Dag opstanden fra de døde, opfaren til Himmels, siddende ved Gud Faders, den Almægtiges, højre Haand, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde? - Ja! Og på den Helligaand, den hellige almindelige Kirke, de helliges Samfund, Syndernes Forladelse, Kødets Opstandelse og det evige Liv? - Ja! Vil du døbes paa denne Tro? - Ja!	Tror du på Gud Fader, den almægtige, himlens og jordens skaber? - Ja! Tror du på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til dødsriget, på tredje dag opstanden fra de døde, opfaret til himmels, siddende ved Gud Faders, den almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde? - Ja! Tror du på Helligånden, den hellige, almindelige kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og det evige liv? - Ja! Vil du døbes på denne tro? - Ja!
(Præsten øser tre gange Vand paa Barnets Hoved.) N.N. Jeg døber dig i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn. Amen. Den almægtige Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader, som nu har genfødt dig ved Vand og den Helligaand og skænket dig Syndernes Forladelse, han styrke dig med sin Naade til det evige Liv! Han bevare din Udgang og din Indgang fra nu af og indtil evig Tid! Amen.	DÅBSHANDLING *Præsten øser vand tre gange på hovedet af den, der skal døbes, og siger:* N.N. Jeg døber dig i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. Amen. *Præsten lægger hånden på den døbtes hoved og siger:* Den almægtige Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader, som nu har genfødt dig ved vand og Helligånden og skænket dig syndernes forladelse, han styrke dig med sin nåde til det evige liv! Han bevare din udgang og indgang fra nu og til evig tid! Amen. *Dersom flere skal døbes, gentages for hver enkelt afsnittet fra korstegnelsen og til og med håndspålæggelsen.*
(Med Haandspaalæggelse paa Barnets (Børnenes) Hoved) Vor Fader, du, som er i Himlene! Helliget	FADERVOR *Derefter bedes Fadervor.* *Herunder lægger præsten hånden på den døbtes (de døbtes) hoved.* Fader vor, du som er i himlene! Helliget

vorde dit Navn; komme dit Rige; ske din Vilje, som i Himmelen, saaledes ogsaa paa Jorden; giv os i Dag vort daglige Brød; og forlad os vor Skyld, som ogsaa vi forlader vore Skyldnere; og led os ikke i Fristelse; men fri os fra det onde; thi dit er Riget og Magten og Æren i Evighed! Amen. Fred være med dig (eder)! Amen	vorde dit navn, komme dit rige, ske din vilje som i himlen således også på jorden; giv os i dag vort daglige brød, og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere, og led os ikke i fristelse, men fri os fra det onde. Thi dit er riget og magten og æren i evighed! Amen. [1] Fred være med dig (jer)!
(Præsten siger til Barnets (Børnenes) Faddere:) I, som er Faddere til dette Barn (Disse Børn), kan bevidne, at det (de) er døbt i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn. Og I skal vide, hvad I skylder det Barn, hvis Faddere I er. Hvis det sker, at Forældrene dør, før Barnet kommer til Skelsalder, da skal I, om I er der til Stede, drage Omsorg for, at det oplæres i den kristelige Børnelærdom, for at det maa blive i Kristus, ligesom det nu ved Daaben er indpodet i ham. Fred være med eder! Amen.	FADDERTILTALE *Menigheden sætter sig. Til barnets (børnenes) faddere og forældre siger præsten:* I, som er faddere til dette barn (disse børn), kan nu bevidne, at det (de) er døbt i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. Og I skal vide, hvad I skylder det barn, hvis faddere I er. Hvis det sker, at forældrene dør, før barnet kommer til skelsalder, da skal I, så vidt I har mulighed for det, drage omsorg for, at det oplæres i den kristne børnelærdom, for at det må blive i Kristus, ligesom det nu ved dåben er indpodet i ham. Fred være med jer! *Eller* I forældre og faddere til dette barn (disse børn) er nu vidner på, at det (de) er døbt i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. I forældre skal oplære jeres barn i den kristne tro og bede for det, for at det må blive i Kristus, ligesom det nu ved dåben er indpodet i ham. Og sker det, at forældrene dør, før barnet bliver voksent, da skal I faddere, så vidt det står til jer, drage omsorg for, at det oplæres i den kristne tro. Fred være med jer! *Præsten er frit stillet med hensyn til faddertiltalens ordlyd, men kan benytte én af ovenstående tiltaler, der er vejledende for tiltalens indhold.*

[1] Alternativ form af Fadervor nederst på siden. Er ikke medtaget her.

	Ved dåb af voksne slutter præsten med en kort fri tiltale til dåbsvidnerne.
	DÅBSSALME *Efter dåben synges en salme. Ved dåb i forbindelse med en højmesse fortsættes herefter som en almindelig højmesse, og salmen kan være en af gudstjenestens almindelige salmer.*
KOLLEKT. Lad os alle bede! Herre, vor Gud, himmelske Fader! Vi takker dig af Hjertens Grund, fordi du har ladet os komme til den naadefulde Daab, hvori du skænkede os Syndernes Forladelse og det evige Liv for din Søns, Jesu Kristi Skyld. Vi beder dig: bevar os i Troen, saa at vi aldrig tvivler om denne din Gave, og styrk os ved din Helligaand til at stride mod Synden og blive i vor Daabs Naade, indtil vi bliver evindelig salige ved din elskelige Søn, Jesus Kristus, vor Herre, som med dig lever og regerer i Helligaands Enhed, en sand Gud fra Evighed og til Evighed! Amen.	(DÅBSKOLLEKT) *Ved dåb i forbindelse med gudstjeneste, hvor der også er nadver, kan som slutningskollekt i gudstjenesten anvendes kollekten til Første søndag efter påske. Ved gudstjenester uden nadver og ved særlige dåbsgudstjenester anvendes som slutningskollekt følgende dåbskollekt:* Lad os alle bede! Herre, vor Gud, himmelske Fader! Vi takker dig af hjertens grund, fordi du har ladet os komme til den nådefulde dåb, hvori du skænkede os syndernes forladelse, Helligånden og det evige liv for din Søns, Jesu Kristi, skyld. Vi beder dig: Bevar os i troen, så at vi aldrig tvivler om denne din gave, og styrk os ved din Helligånd til at stride mod synden og blive i vor dåbs nåde, indtil vi bliver til evig tid salige, ved din elskede Søn, Jesus Kristus, vor Herre, som med dig lever og regerer i Helligånds enhed, én sand Gud fra evighed og til evighed. *Menigheden:* Amen.
Herren være med eder! Herren velsigne dig og bevare dig! Herren lade sit Ansigt lyse over dig og være dig naadig! Herren løfte sit Aasyn paa dig og give dig Fred! Amen	*Når der holdes dåb ved en særlig dåbsgudstjeneste, afsluttes med velsignelse, udgangssalme og postludium.*